

Valtiovarainministeriö

1/3

Viite:

Valtiovarainministeriön lausuntopyyntö 27.6.2018, VM/1089/03.01.00/2016

Asia:

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi henkilötietojen käsittelystä Tullissa sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi ehdotetaan säädettäväksi uusi laki henkilötietojen käsittelystä Tullissa. Lausunnon antamisen määräaika oli 15.8.2018 mutta määräaika lausuntoni antamiseksi on pyynnöstä jatkettu 22.8.2018 saakka.

Ilmoitan lausuntonani hallituksen esityksen luonnoksesta seuraavan.

Pidän luonnoksen sisältämiä lakiehdotuksia pääosin perusteltuina. Olen kuitenkin kiinnittänyt huomiota neljään ehdotetun lain henkilötietojen käsittelystä tullissa pykälään ja säätämisyjärjestysperusteluihin. Suosittelen lisäksi yksityiskohtaisten perusteluiden ja yleisperusteluiden täydentämistä.

Esityksessä merkittävä muutos on siirtyminen rekisteriperusteisesta käyttötarkoituksperusteiseen sääntelyyn. Muutos on sinänsä perusteltu ja vastaa Euroopan unionin tietosuojalainsäädännössä tapahtuneita muutoksia. Sääntelytekniikan muutos ei kuitenkaan saa johtaa EU:n tietosuoja-asetuksen (EU) 2016/679 ja rikosasioiden tietosuojadirektiivissä (EU) 2016/680 määritellyn suojan tason oikeudelliseen tai tosiasialliseen heikentymiseen sekä perustuslain 10 §:n edellyttämän tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden vaatimusten heikkenemiseen. Tarkkarajaisuutta ja täsmällisyyttä on vielä erityisesti punnittavan henkilötietojen käsittelystä tullissa annettavan lain 2 luvun 5 §:n 3 momentin tarkoittaman Tullin saamien tietojen merkityksellisuuden arvioinnin osalta ja erityisesti 2 luvun 7 §:ssä tarkoitetun rikosten ennaltaehkäisyn ja rikostiedostelussa tapahtuvan käsittelyn osalta. Rikostiedustelussa tapahtuvan tietojenkäsittelyn dokumentaation ja valvonnan sääntelyä on myös tarpeen täsmentää.

2 luku 5 §

Ehdotuksen 3 momentin säännös Tullin oikeudesta käsitellä tietoja niiden merkityksellisuuden arvioimiseksi ei oikeudellisesti ole yksistään nykytilaa selkeyttävä. Juridisesta näkökulmasta se

voidaan ymmärtää myös tietojenkäsittelyä laajentavaksi. Käytännössä lainkohta mahdollistaa hyvin laajan tietojenkäsittelyn, jonka rajoitukset jäävät avoimiksi. Lainkohdassa ei myöskään mitenkään rajoiteta käsiteltävien tietojen tietojoukkoa. Yksityiskohtaisissa perusteluissakaan ei riittävän yksiselitteisesti käsitellä kaikkia niitä Tullin toimivaltuuksia, joita varten momentin mukaista käsittelyä tehtäisiin. Näyttääkin siltä, että säännöksen tarkoitus olisi sallia laaja erilaisten tietojen käyttö analyysitoimintaan. Näin väljästi muotoiltuna säännös ei vastaa rikosasioiden tietosuojadirektiivin määräyksiä eikä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä asetettuja vaatimuksia. Lainkohdassa olisi tarpeen tarkentaa ja rajoittaa käsittelyn tarkoituksia sekä käsiteltävien tietojen sisältöä tuomalla myös yksityiskohtaisissa perusteluissa mainittuja rajoituksia säännökseen.

2 luku 7 §

Pykälän mukaiset käsittelytilanteet kattavat rikosten ennaltaehkäisyn ja paljastamisen sekä siihen liittyvän rikosanalyysin sekä rikostiedustelun. Käytännössä säännöksen myötä sääntelyn tarkkarajaisuus ja täsmällisyys sekä tietojen käyttötarkoitussidonnaisuus näyttäisivät nykyiseen sääntelyyn nähden heikkenevän ongelmallisella tavalla. Rikostiedustelussa käytettävän tiedustelurekisterin osalta säännöksessä ei ole nykyisen Tullin tiedustelurekisteriä koskevan säännöksen tapaan rajoitettu käsiteltäviä tietoja (vrt. nykyinen henkilötietojen käsittelystä tullissa annettu laki, 2 luku 4 §). Laajakin tietojen käsittely rikostiedustelun (ja muun tiedustelun) tarkoituksessa on sallittua, mutta vain tiukoin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännössä ja EU:n rikosasioiden tietosuojadirektiivissä tarkoitettuun ehdoin. Näihin kuuluu myös tietojenkäsittelyn ja tiedustelutoiminnan tehokas valvonta jolle taas tiedustelua harjoittavan viranomaisen omaa menettelyä ja dokumentaatiota koskevien säännösten tulee antaa riittävät ja uskottavat perusteet. Pykälän 3 momentissa on esimerkiksi eduskunnan käsittelyssä olevaan hallituksen esitykseen siviilitiedustelulaiksi (HE 202/2017 vp.) verrattuna yleispiirteisesti määritelty Tullin sisäinen päätöksenteko ja toimivaltuudet sekä dokumentaatio rikosanalyysin ja rikostiedustelun osalta. Säännösten täsmentäminen tältä osin olisi välttämätöntä.

2 luku 11 §, Teknisessä valvonnassa saatujen henkilötietojen käsittely

Ehdotetun lainkohdan ensimmäisessä virkkeessä ei ole rajattu tarkoituksia joihin teknisellä valvonnalla saatuja tietoja saa käsitellä. Kun ehdotettu laki on muuten toteutettu käsittelytarkoituksia koskevana sääntelynä, yhtä tiedonsaantitapaa koskevassa 11 §:ssä olisi selkeyden vuoksi perusteltua tuoda esiin mihin tarkoituksiin teknisellä valvonnalla saatuja tietoja voi lainkohdan pääsäännön mukaan voi käyttää.

Automaattista kasvojentunnistusta koskevassa pykälän toisessa virkkeessä vastaava raja on tehty.

5 luku 28 §, Teknisessä valvonnassa saatujen tietojen poisto

Ehdotetussa lainkohdassa esitetään teknisessä valvonnassa saatujen eri tietojen poistolle erityiset määräajat.

Kun lainkohta on tietyllä tavalla hankittua tietoa koskeva erityissäännös, esitettyä lakia voi tulkita niin, että teknisessä valvonnassa saatu tieto on poistettava 5 luvun 28 §:n mukaisessa määräajassa myös silloin, kun tieto on esimerkiksi rikosasiaan liittyvä henkilötieto tai muu laissa tarkoitettu henkilötieto jolle käyttötarkoituksensa perusteella on säädetty muu pidempi säilytysaika.

Muita huomioita

Säättämisyjärjestysperusteluissa on tarpeen selkeämmin vielä esittää, vastaako ja miten esitys vastaa EU:n rikosasioiden tietosuojadirektiivin ja tietosuoja-asetuksen vaatimuksia varsinkin siltä osin kuin esitys laajentaa Tullin mahdollisuuksia tietojenkäsittelyyn. Perustuslakivaliokunnan vuoden 2018 käytännön (erityisesti PeVL 14/2018 vp. ja PeVL 15/2018 vp.) mukaisesti perustuslain 10 §:ään liittyvä arviointi on laajalti sen arviointia, vastaako ehdotus EU:n tietosuoja-asetusta ja vastaavasti tietosuojadirektiivin soveltamisalalla tietosuojadirektiiviä. Rikosanalyysin ja rikostiedustelun sekä 2 luvun 5 §:n 3 momentissa tarkoitettujen tietojen arvioinnin osalta vielä selvemmin arvioitava, täyttyvätkö kaikki ihmisoikeustuomioistuimen käytännössä asetetut vaatimukset.

Yksityiskohtaisten perusteluiden 2 §:n perusteluissa on suositeltavaa ohjata vielä tarkemmin lain soveltajaa siihen, milloin Tullin toiminnassa yleensä tulee sovellettavaksi EU:n tietosuoja-asetus.

Yksityiskohtaisissa perusteluissa ei näyttäisi olevan 3 §:n perusteluita.

Oikeuskansleri

Tuomas Pöysti

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Pekka Liesivuori

OIKEUSKANSLERINVIRASTO
